

Історія

УДК 94(477):2-67:316.74

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16903229>

**Хрещення Русі як цивілізаційний вибір і духовна вісь формування
української культурної спадщини**

Дрогомирецька Людмила Романівна,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України і методики
викладання історії, Прикарпатський національний університет імені Василя

Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-9770-2724>

Прийнято: 05.08.2025 | Опубліковано: 19.08.2025

***Анотація.** Хрещення Русі у 988 році стало ключовою подією, що визначила цивілізаційний вибір Київської держави та заклала фундамент формування української культурної ідентичності. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного переосмислення цієї події у контексті сучасних викликів, пов'язаних із збереженням історичної пам'яті та протидією маніпулятивним інтерпретаціям, що активно використовуються у пропагандистських цілях. **Метою** статті є дослідження політичних, соціокультурних та релігійних передумов хрещення Русі, аналіз його впливу на становлення української культурної спадщини та виявлення актуальних загроз і можливостей для збереження його значення в суспільній свідомості. **Методологічну основу** дослідження становлять історико-порівняльний, цивілізаційний та культурологічний підходи, а також методи джерелознавчого аналізу та критичної інтерпретації письмових і*

археологічних матеріалів. Застосовано міждисциплінарний аналіз історичних, культурних та політичних чинників, що уможливив комплексне розкриття предмета дослідження. **Результати.** Встановлено, що хрещення Русі було свідомим політичним і культурним актом, спрямованим на інтеграцію Київської держави до європейського цивілізаційного простору. Виявлено, що християнізація сприяла формуванню стійких духовних орієнтирів, які визначили розвиток національної культури, освіти та мистецтва у межах візантійсько-європейської моделі. З'ясовано, що історична спадщина хрещення стала об'єктом системної російсько-імперської пропаганди, що потребує розроблення цілеспрямованих заходів щодо її захисту та популяризації у вітчизняному культурному просторі. **Висновки.** Отримані результати можуть бути використані в наукових дослідженнях з історії та культурології, освітніх програмах, музейній і пам'ятко-охоронній діяльності, а також у виробленні стратегій державної культурної політики. Наукова новизна полягає у поєднанні аналізу історичних джерел із сучасними концепціями цивілізаційного розвитку та формування національної ідентичності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом впливу хрещення Русі на міжкультурні взаємодії у Східній Європі.

Ключові слова: Київська Русь, культурна спадщина, християнізація, історична пам'ять, національна ідентичність, історія.

The Baptism of Rus as a civilizational choice and the spiritual axis of the formation of Ukrainian cultural heritage

Liudmyla Drohomiretska,

PhD (History), Docent, Docent of the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9770-2724>

Abstract. *The baptism of Rus in 988 was a key event that determined the civilizational choice of the Kyivan state and laid the foundation for the formation of Ukrainian cultural identity. The relevance of the study is due to the need for a comprehensive rethinking of this event in the context of modern challenges related to the preservation of historical memory and countering manipulative interpretations that are actively used for propaganda purposes. The **purpose** of the article is to study the political, socio-cultural and religious prerequisites of the baptism of Rus, analyze its impact on the formation of Ukrainian cultural heritage and identify current threats and opportunities for preserving its significance in public consciousness. The **methodological basis** of the study is historical-comparative, civilizational and culturological approaches, as well as methods of source analysis and critical interpretation of written and archaeological materials. An interdisciplinary analysis of historical, cultural and political factors was used, which allowed for a comprehensive disclosure of the subject of the study. **Results.** The study found that the baptism of Rus was a conscious political and cultural act aimed at integrating the Kyivan state into the European civilizational space. It was found that Christianization contributed to the formation of stable spiritual guidelines that determined the development of national culture, education and art within the framework of the Byzantine-European model. It was found that the historical heritage of baptism became the object of systematic Russian imperial propaganda, which requires the development of targeted measures for its protection and popularization in the domestic cultural space. **Conclusions.** The results obtained can be used in scientific research on history and cultural studies, educational programs, museum and monument protection activities, as well as in the development of state cultural policy strategies. The scientific novelty lies in the combination of the analysis of historical sources with modern concepts of civilizational development and the formation of national identity. Prospects for*

further research are related to an in-depth analysis of the impact of the baptism of Rus on intercultural interactions in Eastern Europe.

Keywords: *Kyivan Rus, cultural heritage, Christianization, historical memory, national identity, history.*

Постановка проблеми. Хрещення Русі у 988 році стало переломним моментом, який визначив стратегічний напрямок розвитку Київської держави та започаткував процес формування її духовних і культурних засад. Прийняття християнства на державному рівні не лише закріпило політичний та культурний курс Русі у бік візантійсько-християнської традиції, а й започаткувало процеси глибинної трансформації суспільної свідомості, системи цінностей, права, освіти та мистецтва [1; 2]. Унаслідок християнізації відбувся відхід від язичницьких уявлень і формування нової релігійної ідентичності, що інтегрувала давньоруське суспільство в загальноєвропейський культурно-релігійний простір.

Проблематика дослідження набуває особливої актуальності у сучасних умовах, коли питання історичної пам'яті та національної ідентичності України постають у контексті гібридних впливів і пропагандистських маніпуляцій з боку держави-агресора. Сучасні російські наративи прагнуть переосмислити та привласнити спадщину Київської Русі, зокрема інтерпретуючи подію хрещення як частину «єдиного історичного простору», що суперечить історичним фактам і науковим висновкам [3, с. 222; 4, с. 1141–1142]. Така ситуація вимагає від наукової спільноти системного аналізу джерел, реконструкції реального історичного контексту та осмислення хрещення Русі як унікального феномена українського державотворення й культурного розвитку.

Наукова значущість теми зумовлена необхідністю переосмислення місця хрещення Русі у структурі національної історичної пам'яті та його впливу на

формування української культурної ідентичності. Дослідження цього процесу дозволяє розкрити взаємодію політичних, релігійних і культурних чинників, які сприяли інтеграції України-Русі до візантійсько-європейської цивілізації, а також показати роль цієї події у формуванні морально-етичних орієнтирів, що збереглися в українській традиції до сьогодення.

Таким чином, постановка проблеми полягає у виявленні та обґрунтуванні значення хрещення Русі як стратегічного цивілізаційного вибору, який визначив історичний вектор розвитку держави та став одним із ключових чинників формування української культурної спадщини, що зберігає свою актуальність в умовах сучасних викликів і загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення хрещення Русі та його ролі у становленні української культурної спадщини ґрунтується на багаторічному науковому доробку, сформованому у межах різних галузей знань – від історії та культурології до теології, архітектурознавства й політичних студій. Вагомий внесок у дослідження впливу візантійської традиції на формування духовної ідентичності України зроблено у праці Ю. Ситайла, який підкреслює, що християнство, запозичене з Візантії, стало стрижнем розвитку української духовної культури та визначальним чинником у становленні її ціннісних орієнтирів [1]. Л. Дрогомирецька розглядає цей процес у політичному контексті, акцентуючи увагу на трансформації політичної культури Київської Русі під впливом візантійського права та державних практик [2].

Питання династичних аспектів християнізації розкрито Р. Додоновим, який досліджує приклад Святославовичів, аналізуючи, як особисті рішення правителів впливали на темпи поширення нової віри та її інтеграцію у владні структури [5]. Цей підхід розвинуто у роботі Р. Додонova (R. Dodonov), В. Додонovoї (V. Dodonova) та О. Конотopenка (O. Konotopenko), де розглянуто етичні, теологічні та політичні аспекти хрещення князівських реліквій, що дає

змогу оцінити християнізацію як комплексний духовно-політичний акт [6]. У свою чергу, Л. Залізник пропонує критичний розгляд концепції «києворуської версії україногенези», розглядаючи аргументи «за» і «проти» її наукової достовірності та значення в сучасній історіографії [7]. Ця концепція пов'язує витоки українського етносу та державності безпосередньо з періодом Київської Русі, що робить її важливою для розуміння цивілізаційного вибору та культурної спадщини, закладеної хрещенням.

Значну увагу в історіографії приділено питанню наративів та історичної пам'яті. Є. Заболотний аналізує, як образи правителів Русі використовуються в інформаційних протистояннях, підкреслюючи маніпулятивний потенціал історичних сюжетів [8]. Теологічні й культурні трансформації, пов'язані з хрещенням, описують Д. Жиленко та Т. Крижановська, наголошуючи на переході суспільства від міфологічної до релігійної свідомості та на формуванні нової системи цінностей [9]. Е. Дейнега (E. Deinega) у своїй праці аналізує роль православної домінанти у збереженні національної пам'яті в матеріальній і духовній культурі українців, що безпосередньо пов'язує хрещення з довготривалими культурними процесами [10]. Подібний аспект збереження ідентичності розкриває Т. Видайчук, досліджуючи, як історія української мови виступає засобом формування національної свідомості та підтримання історичної пам'яті, витоки якої сягають періоду християнізації [11]. Н. Свинаренко розглядає сучасну російсько-імперську пропаганду як загрозу українській історичній пам'яті та культурній спадщині, акцентуючи увагу на її руйнівному впливі в умовах гібридної війни [12].

Окрему групу становлять дослідження архітектурної спадщини Київської Русі. Зокрема, М. Орленко (M. Orlenko) та співавтори вивчають методи реставрації фундаментної кладки доби хрещення [13], а А. Уракіна (A. Urakina) з колегами аналізує просторово-об'ємні особливості київських храмів як основу для відновлювальних робіт [14]. Ці праці дають змогу

простежити матеріальний вимір культурної спадщини, започаткованої у період християнізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових напрацювань, низка ключових аспектів досі залишається недостатньо вивченою. По-перше, відчутний дефіцит комплексних досліджень, які б інтегрували політичний, культурний, релігійний та матеріальний виміри хрещення Русі в єдиному міждисциплінарному аналітичному полі. По-друге, обмежено розглянуто вплив хрещення на формування української ідентичності в контексті сучасних геополітичних викликів, зокрема в умовах інформаційних війн та пропагандистського тиску. По-третє, зберігаються розбіжності у трактуванні ролі Візантії – від наголосу на її цивілізаційному та духовному впливі до інтерпретацій, що підкреслюють прагматичний, політично вмотивований характер рішення князя Володимира.

Таким чином, наявна історіографічна база, попри свою глибину та різноплановість, потребує подальшого міждисциплінарного узагальнення та переосмислення хрещення Русі як багатовимірної феномену, що має не лише історичну, а й актуальну геополітичну значущість.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне дослідження хрещення Русі як ключового цивілізаційного вибору, що зумовив стратегічний напрям політичного, культурного та духовного розвитку українських земель і став основою формування національної культурної спадщини. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Дослідити історичний контекст і передумови хрещення Русі, з урахуванням політичних, соціокультурних та релігійних чинників, які визначили цей вибір.

2. Проаналізувати вплив християнізації на формування української культурної ідентичності, розвиток духовних традицій та матеріальної спадщини в контексті візантійсько-європейської цивілізаційної моделі.

3. Виявити актуальні виклики та загрози сучасного трактування хрещення Русі та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо збереження й популяризації його значення в українській історичній пам'яті та культурному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хрещення Русі відбулося в умовах складної сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників, що зумовили стратегічний вибір князя Володимира Святославовича на користь християнства. Наприкінці X ст. Київська держава гостро потребувала ідеологічної консолідації: різноманітні племенні культи язичництва не забезпечували ані суспільної єдності, ані належної легітимності князівської влади. Релігійна реформа Володимира була спрямована на зміцнення державності та централізацію влади шляхом запровадження єдиної віри як інтеграційного чинника. Передумови цього процесу формувалися протягом кількох попередніх десятиліть, поступово готуючи як суспільство, так і політичну еліту до його реалізації. За літописними даними, окремі київські правителі ще до Володимира вже виявляли інтерес до християнства; князь Аскольд, імовірно, прийняв нову віру у IX ст., а княгиня Ольга близько 957 року урочисто охрестилася в Константинополі [1; 2; 15]. Проте вирішальним цивілізаційним кроком став вибір Володимира Великого, онука Ольги, який утвердив християнство східного обряду як державну релігію. Цей акт забезпечив йому високий морально-політичний престиж та міжнародне визнання: приєднання до спільноти християнських монархій легітимізувало Київську Русь у системі тогочасних міжнародних відносин і сприяло зміні ставлення сусідніх держав. Стратегічною метою Володимира було долучення до політичного й культурного простору, в якому провідну роль відігравав

візантійський імператор, що надавало хрещенню Русі як духовного, так і чітко вираженого політичного виміру [1; 2].

Прийняття християнства Київською Руссю було не випадковим, а свідомим і стратегічно виваженим кроком, зумовленим поєднанням внутрішньополітичних інтересів та геополітичної доцільності. Серед внутрішніх чинників провідне місце займало прагнення забезпечити єдність і лояльність підданих шляхом запровадження спільної релігії, а також підсилити сакральний статус великого князя як помазаника Божого. Зовнішні передумови включали намір підвищити міжнародний авторитет держави, інтегруватися у культурно-релігійний простір середньовічної Європи й укласти династичний союз із Візантією на правах рівного партнера. У результаті хрещення Русі стало ключовим цивілізаційним вибором, що визначив подальший політичний, культурний і духовний розвиток держави. Володимир Великий, запровадивши християнство, інтегрував Русь у візантійсько-європейську культурну модель та заклав підвалини нової моделі державності, заснованої на християнських цінностях і правових принципах. У табл. 1 узагальнено основні політичні, релігійні та соціокультурні чинники, що зумовили цивілізаційний вибір Київської Русі на користь християнства.

Таблиця 1

Основні передумови хрещення Русі

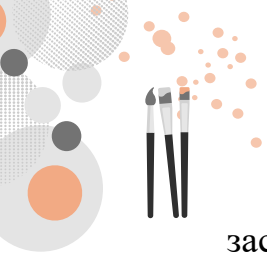
Категорія передумов	Зміст та прояви (до 988 року)
Політичні (внутрішні)	Потреба в консолідації держави та підданих під єдиною ідеологією; зміцнення централізованої князівської влади шляхом надання їй сакрального статусу; подолання міжусобних конфліктів і племінної роздробленості
Соціально-релігійні	Криза язичницького світогляду серед населення та еліт; існування перших християнських громад у Києві (зокрема, церква св. Іллі, згадана у 944 році); приклад хрещення княгині Ольги, що продемонстрував можливість та переваги нової віри
Міжнародно-політичні	Намір підвищити міжнародний авторитет Русі та приєднатися до спільноти християнських держав; потреба в союзниках і престижних

Категорія передумов	Зміст та прояви (до 988 року)
	династичних шлюбах (зокрема, домовленість про шлюб Володимира з візантійською принцесою Анною за умови його охрещення)
Цивілізаційно-культурні	Вплив християнських сусідів (Першого Болгарського царства, Польського князівства) та знайомство з візантійською культурою; усвідомлення князем переваг прийняття передової релігії, що панувала у провідних цивілізаціях того часу та несла з собою письменність, освіту, розвинене право і мистецтво

Джерело: авторська розробка

Державне прийняття християнства стало поворотним моментом у розвитку духовного життя та культури Русі, наслідки якого визначили основи української культурної ідентичності. Передусім відбулася глибинна світоглядна трансформація: язичницькі уявлення поступово витіснялися, а міфологічна свідомість змінювалася релігійно-християнською [9, с. 274–275]. Християнське вчення принесло нову систему морально-етичних цінностей, затверджених Церквою, що стала духовним центром суспільного життя. Поширення нової віри сприяло формуванню цілісної ціннісної картини світу, переосмисленню ролі особистості у суспільстві та утвердженню моральних норм, заснованих на євангельських засадах. Відтепер князь поставав не просто воєнно-політичним ватажком, а помазаником Божим – охоронцем правди віри, що підносило авторитет влади в очах підданих.

На думку дослідників, разом із хрещенням Русь перейняла від Візантії цілісний релігійно-державний комплекс: усталену систему церковних свят і обрядів, канонічне право, а також концепцію симфонії влади та Церкви, що визначило характер політичної культури Київської держави [2]. Візантійська християнська традиція принесла на руські землі ідею сакральної природи царської (князівської) влади та запровадила письмові правові норми. Уже за князя Володимира було започатковано укладання церковного уставу, а за правління Ярослава Мудрого законодавство отримало подальший розвиток на

засадах християнської моралі. Таким чином, християнізація вплинула не лише на духовну сферу, а й на формування давньоруської державності й правової системи.

Одним із найвідчутніших наслідків хрещення Русі стало стрімке піднесення освітньо-культурного рівня держави. Запровадження церковнослов'янської писемності та переклад богослужбових книг сприяли широкому розвитку книжної справи і літератури. Уже за Володимира Великого та його синів засновувалися перші школи при церквах, де навчали грамоті дітей знаті та дружинників. Літописи свідчать, що князь Володимир наказував «учити дітей книжного вчення», що можна розглядати як елементи зародження масової освіти. Монастирі ставали осередками писемності, а бібліотеки – центрами перекладу та переписування книг, що забезпечувало збереження й поширення християнської культури [15; 16]. Саме християнізація стимулювала поширення писемності та створення визначних пам'яток літератури на Русі. Так, уже в XI ст. з'являються перші оригінальні агіографічні твори, а літописання набуває статусу жанру історичної пам'яті, що фіксує християнську інтерпретацію минулого. Через письмо й літературу руська культура інтегрувалася у загальноєвропейський інтелектуальний простір, що стало важливим чинником її цивілізаційного розвитку.

Християнство стало духовною основою розвитку мистецтв і матеріальної культури, залишивши глибокий слід у культурній спадщині українського народу. Прийняття візантійського обряду сприяло становленню давньоруської архітектурної традиції: у Києві та інших містах розпочалося монументальне храмове будівництво відповідно до візантійських канонів. Уже за князя Володимира постали перші кам'яні церкви (Десятинна церква в Києві, 996 рік), а за Ярослава Мудрого – грандіозні собори (Софія Київська близько 1037 року), оздоблені мозаїками та фресками.

Візантійські майстри принесли на Русь техніку іконопису, монументального живопису, книжкової мініатюри. Сакральне мистецтво стало носієм нової ідеології і водночас засобом естетичного самовираження, синтезуючи візантійські взірці з місцевими традиціями. Археологічні і мистецтвознавчі дослідження підтверджують, що архітектура княжої доби наслідувала візантійські конструктивні принципи і стилістику (хрестово-купольні храми, базиліки), закладаючи підвалини української церковної архітектури на віки [14, р. 677–678].

Вже на той час почали проявлятися риси локальної своєрідності: якщо давньоруська архітектура мала більш канонічний, «типізований» характер, то згодом архітектура барокової доби в Україні розвинула ці традиції у напрямку формування національної самобутності. Таким чином, християнська церковна культура стала стрижнем духовного життя, навколо якого гуртувалася спільнота Русі, і водночас – платформою для поступового виникнення рис власне української культури.

Довготривалим чинником, що пов'язує середньовічну Русь із наступними епохами, стала православна церковна традиція, яка забезпечила тяглість розвитку національної культури та збереження історичної пам'яті. Православна Церква впродовж століть виконувала роль не лише релігійного інституту, а й головного хранителя духовної спадщини народу. Для українців православ'я стало одним із визначальних маркерів етнокультурної ідентичності, носієм «коду» національної пам'яті [10, р. 47–48; 17]. Православна домінанта пронизує матеріальну і нематеріальну культуру українського народу: від храмової архітектури й іконопису до фольклору і календарних звичаїв.

Церковні свята, обряди та символи інтегрувалися в народну традицію, формуючи спільний культурний простір і мовні коди (прислів'я, побажання, іменування тощо), зрозумілі всій громаді. У періоди бездержавності церква

часто залишалася єдиною інституцією, що об'єднувала українців і передавала з покоління в покоління історичну пам'ять про спільне минуле. Внаслідок хрещення Русі сформувалося духовно-культурне підґрунтя, на якому згодом розвинулася українська нація. Таким чином, християнізація Русі стала духовною віссю, навколо якої відбувалося формування української культурної спадщини – від писемності й архітектури до народних звичаїв та колективної пам'яті. Табл. 2 відображає основні напрями впливу християнізації на формування української культурної ідентичності, охоплюючи духовну, мовно-літературну, архітектурну та освітню сфери.

Таблиця 2

Ключові сфери впливу хрещення Русі на культуру та ідентичність

Сфера впливу	Прояви та наслідки
Світогляд і цінності	Перехід від язичницького політеїзму до монотеїзму; формування християнської морально-етичної системи цінностей (засудження жертвоприношень, культу сили тощо; натомість – утвердження милосердя, любові до ближнього); поява нового розуміння ролі особистості (концепція гріха, спасіння, особистої відповідальності перед Богом)
Державність і право	Легітимація князівської влади через її освячення церквою (князь – «рівноапостольний» володар); запозичення візантійських політико-правових ідей (священна природа влади, ідея «симфонії» між державою і Церквою); укладання перших писаних законів на християнських засадах (княжі устави Володимира та Ярослава)
Освіта і книжність	Виникнення кириличної писемності; відкриття шкіл при дворах і монастирях для навчання грамоті; поява перекладної літератури (Біблія, житія святих) і власних книжних творів; літописання як форма збереження історичної пам'яті
Мистецтво і архітектура	Будівництво кам'яних храмів за візантійськими зразками (Софійський собор, Успенський собор Печерського монастиря тощо); розвиток іконопису, фрескового живопису, мозаїки; запровадження нових стилів в образотворчості (іконографія замість язичницьких ідолів); сакральна музика (розвиток церковного співу). Церковне мистецтво стало домінуючим і задавало канон краси на століття вперед
Міжнародні зв'язки	Інтеграція Русі у християнську Європу: встановлення династичних зв'язків із сусідніми християнськими державами (шлюби князів Рюриковичів із європейськими династіями); культурний обмін з

Сфера впливу	Прояви та наслідки
	Візантією та Балканами (приїзд митрополитів, майстрів, вчених із Константинополя); входження Русі до спільного календарного і святкового циклу християнського світу

Джерело: сформовано автором на основі [2; 9, с. 274–275; 10, р. 47–48; 14, р. 677–678; 15; 16]

Подія хрещення Русі, маючи визначальне значення для української історії, у сучасну добу стала об'єктом ідеологічних маніпуляцій. Найбільшу загрозу становить спроба її привласнення російською пропагандою, яка інтегрує цю подію в концепт «єдиного історичного простору» східнослов'янських народів [3, с. 221–222]. У цьому наративі Київська Русь подається як «колиска братніх народів», а сучасна Україна — як «історична аномалія».

Російська історична риторика спекулює на співзвучності назв «Русь» і «Росія», називаючи київських князів «російськими» та використовуючи вигадану концепцію «давньоруської народності». Хрещення Русі трактується кремлівськими ідеологами як підстава для «возз'єднання» з Україною, що насправді є актом агресії [12, с. 278–279]. Після анексії Криму Херсонес було проголошено «колискою хрещення Русі» в російському історичному наративі, що ігнорує український контекст та національну історичну спадщину, а на окупованих територіях фіксується системне нищення та привласнення артефактів, пов'язаних із добою Київської Русі.

Захист національного історичного надбання потребує комплексного підходу. По-перше, слід продовжувати масштабні наукові дослідження ранньої історії Русі з використанням сучасних методів та критичного аналізу літописних джерел. По-друге, необхідно популяризувати об'єктивні історичні знання через освітні програми, документальні фільми та музейні виставки, наголошуючи на українській спадкоємності християнської культури. По-третє, варто посилити міжнародну присутність українських істориків і богословів,

публікуючи дослідження у всесвітньо відомих і авторитетних виданнях і співпрацюючи із закордонними медіа. По-четверте, важливо охороняти та реставрувати пам'ятки княжої доби, залучаючи міжнародну підтримку. В умовах сучасних гібридних загроз, коли релігійний чинник часто використовується як інструмент зовнішнього впливу та маніпуляцій, збереження духовної самостійності стає невід'ємним елементом національної безпеки. З огляду на це, підтримка автокефалії Православної Церкви України є ключовою складовою інформаційної безпеки та духовної незалежності.

Протидія маніпуляціям навколо спадщини хрещення Русі має ґрунтуватися на академічній доброчесності, просвітницькій роботі та міжнародній солідарності. Такий підхід дозволяє зберегти історичну правду про 988 рік як самостійний цивілізаційний вибір Києва та фундамент української культурної спадщини. У табл. 3 представлено сучасні виклики інтерпретації події хрещення Русі та науково обґрунтовані рекомендації щодо їх подолання в освітньому, науковому та культурному вимірах.

Таблиця 3

Сучасні виклики інтерпретації хрещення Русі та рекомендації щодо реагування

Виклики та загрози	Науково обґрунтовані рекомендації
Історична ревізія та апропріація з боку Росії (пропаганда про «спільну колыску» та «єдиний народ», спотворення фактів і заперечення самостійності української історії)	Інформаційна контрдія: • публікація досліджень, що спростовують міфи та розмежовують історію Русі та Росії; • популяризація наукових висновків через освіту, ЗМІ, переклади іноземними мовами; • формування єдиного наративу в освіті та просвітницьких кампаніях з акцентом на українській спадкоємності від часів Володимира.
Нищення та привласнення культурної спадщини (руйнування храмів і музеїв, привласнення об'єктів (Херсонес) для легітимації російських претензій)	Охорона спадщини: • оцифрування та евакуація артефактів, міжнародний моніторинг воєнних злочинів; • реставрація та музеєфікація пам'яток Русі за підтримки міжнародних організацій;

Виклики та загрози	Науково обґрунтовані рекомендації
Релігійно-ідеологічний вплив «руського мира» (використання Московським патріархатом хрещення для духовного підкорення українського населення)	• юридичні та дипломатичні заходи для повернення привласнених об'єктів. Зміцнення церковної автономії: • підтримка та міжнародне визнання ПЦУ; • міжконфесійний діалог для консолідації навколо спільної спадщини 988 року; • викриття ролі РПЦ у пропаганді та війні на міжнародних платформах.

Джерело: авторська розробка

Хрещення Русі слід і надалі осмислювати і презентувати у науковому дискурсі як унікальний феномен української історії, що став цивілізаційною основою національної культури. Сучасні виклики висувують нагальну потребу у захисті цієї спадщини – як у площині історичної правди, так і щодо збереження матеріальних пам'яток. Поєднання наукового підходу з активною просвітницькою і пам'ятко-охоронною діяльністю дозволяє нейтралізувати пропагандистські впливи агресора та забезпечити збереження духовної осі української культурної пам'яті для нинішніх і майбутніх поколінь.

Висновки. В умовах триваючих геополітичних викликів дослідження хрещення Русі як цивілізаційного вибору та духовної осі формування української культурної спадщини набуває особливого значення. Ця подія не лише заклала фундамент християнської ідентичності Київської держави, але й стала ключовим чинником формування унікальної моделі суспільного та культурного розвитку, що визначила подальшу траєкторію української історії. Її значення особливо проявляється у сучасному контексті інформаційних та ідеологічних протистоянь, коли інтерпретація історичних фактів використовується як інструмент політичного впливу.

Отримані результати дослідження дозволяють сформулювати низку ключових висновків. По-перше, аналіз історичного контексту та передумов хрещення Русі 988 року поглиблює розуміння політичних, соціокультурних і релігійних чинників, які визначили цивілізаційний вибір Київської держави,

що має важливе значення для сучасної історичної науки та формування концепцій національної ідентичності. По-друге, з'ясування впливу християнізації на розвиток духовних традицій та матеріальної спадщини в руслі візантійсько-європейської цивілізаційної моделі створює підґрунтя для збереження та актуалізації культурної спадщини України у світовому контексті. По-третє, виявлення сучасних викликів і загроз, пов'язаних з інтерпретацією цієї події в умовах інформаційної війни, дає змогу розробляти ефективні стратегії інформаційної безпеки та заходи з популяризації історичної пам'яті, спрямовані на зміцнення духовної незалежності держави.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання у формуванні національної політики пам'яті, освітніх та просвітницьких програмах, а також створення науково обґрунтованих контрнаративів, здатних протистояти історичним фальсифікаціям. Матеріали дослідження можуть бути інтегровані у шкільні та університетські курси з історії України, культурології, релігієзнавства, а також застосовані у роботі державних та громадських інституцій, що займаються охороною культурної спадщини. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі хрещення Русі як багатовимірного явища, що поєднує політичні, культурні та духовні аспекти, спрямовані на формування української національної ідентичності.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому міждисциплінарному аналізі політичних, культурних і релігійних наслідків хрещення Русі, вивченні його впливу на розвиток права, мистецтва та соціальних структур середньовічної України. Особливого значення набуває систематизація та захист матеріальної і нематеріальної спадщини, пов'язаної з цією епохою, а також розширення присутності українських науковців у міжнародному науковому та медійному просторі з метою популяризації об'єктивних історичних знань.

Список використаних джерел

1. Ситайло Ю. В. Візантійська спадщина у формуванні духовної ідентичності: український контекст інтерпретації. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15702556>.
2. Дрогомирецька Л. Р. Вплив християнської традиції Візантії на становлення політичної культури України-Русі. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15686735>.
3. Кашуба Л., Дмитренко К. Культурна апропріація історії України. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. 2023. С. 221–223. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/14437> (дата звернення: 11.06.2025).
4. Хоменко О., Маруховська-Картунова О., Тішко Л. Аналіз фальсифікацій історичних фактів та подій в історії України російською пропагандою. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 10(16). С. 1138–1153. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/10868> (дата звернення: 11.08.2025).
5. Додонов Р. До питання про хрещення князів України-Русі: кейс Святославовичів. *Українознавство*. 2023. № 4(89). С. 154–165. DOI: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(89\).2023.293183](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(89).2023.293183).
6. Dodonov R., Dodonova V., Konotopenko O. The Baptism of Relics of Oleg and Yaropolk: Ethical, Theological and Political Aspects. *Filosofiya-Philosophy. «Az-buki» National Publishing House*. 2021. Vol. 30. No. 3. P. 270–284. DOI: <https://doi.org/10.53656/phil2021-03-05>.
7. Залізняк Л. Києворуська версія україногенези. Аргументи «за» і «проти». *Українознавство*. 2023. № 1(86). С. 93–107. DOI: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.1\(86\).2023.275329](https://doi.org/10.30840/2413-7065.1(86).2023.275329).
8. Заболотний Є. Наративи про правителів Русі в інформаційному протистоянні. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*. 2023. С. 194–196. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/14426> (дата звернення: 11.06.2025).

9. Жиленко Д., Крижановська Т. Християнізація Київської Русі: перехід від міфологічної до релігійної свідомості. Матеріали конференцій Міжнародної наукової ліги (м. Рівне, 12 травня 2023 р.). 2023. С. 274–276. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/352> (дата звернення: 11.06.2025).

10. Deinega E. Orthodox dominant of preservation of national memory in the material and spiritual culture of the Ukrainian people. *Skhid*. 2024. Vol. 6, № 4. P. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2024.649>.

11. Видайчук Т. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 2. С. 48–63. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-48-63>.

12. Свиначенко Н. Сучасна російська імперська пропаганда: згубний вплив для сьогодення українців. Development trends in social science in the era of digitalization: scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2023. С. 278–301. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29217/1/%d0%a1%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b4%d1%96%d0%bb%20%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%97.pdf (дата звернення: 11.06.2025).

13. Orlenko M., Ivashko Y., Kuśnierz-Krupa D., Buzin I., Dmytrenko A., Magiera J. Issues and methods of restoration of Kyivan Rus period foundation masonry. *International Journal of Conservation Science*. 2024. Vol. 15. P. 335–348. DOI: <https://doi.org/10.36868/IJCS.2024.SI.25>.

14. Urakina A., Pawłowska A., Strumillo K., Kravchuk O. Study on the specificity of the Kyiv churches' volumetric and spatial composition as a basis for

their restoration. *International Journal of Conservation Science*. 2025. Vol. 16. P. 677–700. DOI: <https://doi.org/10.36868/IJCS.2025.si.22>.

15. Скіра Ю. Хрещення Русі-України 988 року: війни, політика, шлюб. *Українська Греко-Католицька Церква*. 2023. URL: <https://ugcc.ua/data/hreshchennya-rusi-ukrayny-988-roku-viyny-polityka-shlyub-3418/> (дата звернення: 11.06.2025).

16. Потапенко В. У якому році відбулося хрещення Київської Русі: повна історія. *Gelios*. 2025. URL: <https://gelios.ua/u-yakomu-rocz-vidbulosya-hreshhennya-kyuyivskoyi-rusi-povna-istoriya/> (дата звернення: 11.06.2025).

17. Surzhko Harned L. Russian world and Ukrainian autocephaly: Religious narratives in anti-colonial nationalism of Ukraine. *Religions*. 2022. Vol. 13, № 4. 349. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel13040349>.